

Αγορά του Καίσαρα και του Αυγούστου (7)

Επιγραφή στο επιστύλιο του δυτικού πρόπυλου της Αθηνάς Αρχηγέτιδος στον μεγάλο εμπορικό χώρο της Ρωμαϊκής Αγοράς αναφέρει ότι η οικοδόμηση του συγκροτήματος ξεκίνησε το 51 π.Χ. από τον Ιούλιο Καίσαρα, περατώθηκε με τις δωρεές του Αυγούστου και εγκαινιάστηκε, κατά πάσα πιθανότητα, το 11/10 π.Χ.

Βασιλική στη ΒΑ γωνία της Αγοράς (8)

Στη ΒΑ γωνία της Αγοράς εντοπίστηκε ορθογώνιο κτίριο με εσωτερική κιονοστοιχία, που ερμηνεύτηκε ως Βασιλική και χρονολογήθηκε στο α' μισό του 2ου αι. μ.Χ.

Νυμφαίο στη ΝΑ γωνία της Αγοράς (9)

Στη ΝΑ γωνία της Αγοράς εντοπίστηκε η θεμελίωση ενός νυμφαίου, που καλύπτεται εν μέρει από την εκκλησία των Αγίων Αποστόλων, με μία ημικυκλική μαρμάρινη λεκάνη ακτίνας περίπου 7 μ. Η πρόσβαση στο κτίριο γινόταν με τρεις αναβαθμούς και στο κέντρο του βρισκόταν ένα βάθρο για την τοποθέτηση κολοσσιαίου αγάλματος. Σώζονται κορινθιακό κιονόκρανο και τμήματα επιστυλίου από την πρόσοψη. Κοσμείτο με γλυπτά από τα οποία διατηρούνται θραύσματα πτυχώσεων.

Ναός της Ίσιδας (10)

Το Ισείον βρίσκεται στη νότια κλιτύ της Ακρόπολης, δίπλα στον ναΐσκο της Θέμιδος και το ιερό του Ασκληπιού. Το κτίριο ταυτίστηκε βάσει επιγραφής που χρονολογείται στην εποχή του Αδριανού, η οποία αναφέρει ως δωρεές μιας ιέρειας τους κίονες, το αέτωμα, τα κιγκλιδώματα του ναού, ένα άγαλμα της Αφροδίτης, καθώς και τη συντήρηση του αγάλματος της Ίσιδας.

Το λεγόμενο Πομπείον στον Κεραμεικό, ή Αποθήκη (11)

Ανεγέρθηκε ανάμεσα στην Ιερά Πύλη και το Δίπυλον κατά την Αδριάνεια περίοδο πάνω στα ερείπια κτιρίου του 4ου αι. π.Χ., που είχε καταστραφεί από τον Σύλλα. Έχει διαστάσεις 50x25 μ. και χωρίζεται σε τρία κλίτη (το κεντρικό πλάτους 8 μ., τα πλευρικά 5 μ.). Το κτίριο ίσως σχετίζεται με την αποθήκευση σίτου λόγω της θέσης του κοντά στην είσοδο της πόλης και της κάτοψής του. Επιπλέον το ξύλινο, επάνω σε πεσσούς, δάπεδο δημιουργεί αεριζόμενη περιοχή, απαραίτητη για την προστασία του σίτου από την υγρασία και τα παράσιτα. Ο Δίων Κάσσιος μάς πληροφορεί ότι ο Αδριανός πρόσφερε στην πόλη ετήσια δωρεά σιτηρών.

Ιωνικό περιστύλιο στην πλατεία Αγίας Αικατερίνης στην Πλάκα (12)

Στην Πλατεία Αγ. Αικατερίνης σώζονται τα κατάλοιπα ιωνικού περιστυλίου με κεντρική αυλή 23x43 μ. και στοά πλάτους 4 μ., στην ανατολική πλευρά της οποίας ανοίγονταν διάφοροι χώροι. Οι κίονες έχουν 4,80 μ. ύψος και χάρη στα κιονόκρανα

και τις αττικές βάσεις η κατασκευή μπορεί να χρονολογηθεί στο α' μισό του 2ου αι. μ.Χ.

Υδραγωγείο και Νυμφαίο του Λυκαβηττού (13)

Το 125 μ.Χ. ο Αδριανός άρχισε την κατασκευή ενός νέου υδραγωγείου, μήκους περίπου 25 χλμ. Το Νυμφαίο παρουσίαζε πρόσοψη με τέσσερις ιωνικούς αρράβδωτους κίονες και θριγκό με αέτωμα «συριακού τύπου», ο οποίος έφερε αναθηματική επιγραφή (χρονολογημένη στο 140 μ.Χ.) που δηλώνει ότι ο Αντωνίνος Πίος (ο Ευσεβής) ολοκλήρωσε το υδραγωγείο που ξεκίνησε ο πατέρας του, ο Θεός Αδριανός.

Κάτοψη: Η περιοχή των μνημείων της Ρωμαϊκής Αθήνας, με σημειωμένα τα σημεία που αναφέρονται στην περιήγηση (πηγή: Lagogianni-Georgakarakos / Παρί 2018, σ. 39).

Εικόνα εξωφύλλου: Ο ναός του Ολυμπίου Διός από βορειοανατολικά (Το Ολυμπείον υπάγεται στην αρμοδιότητα της ΕΦΑ Πόλης Αθηνών. © ΥΠΠΟΑ / ΟΔΑΠ).

- Αδριάνεια και Πρώιμη Αντωνίνηα περίοδος
- Ρωμαϊκή προ-αδριάνεια περίοδος
- Προ-ρωμαϊκή περίοδος

- Ναός του Ολυμπίου Διός
- Πύλη του Αδριανού
- Ναός της Ήρας και του Δία Πανελληνίου
- Γυμνάσιο του Αδριανού
- Βιβλιοθήκη του Αδριανού
- Πάνθεον
- Αγορά του Καίσαρα και του Αυγούστου
- Βασιλική στη ΒΑ γωνία της Αγοράς
- Νυμφαίο στη ΝΑ γωνία της Αγοράς
- Ναός της Ίσιδας
- Το λεγόμενο Πομπείον στον Κεραμεικό, ή Αποθήκη
- Ιωνικό περιστύλιο στην πλατεία Αγίας Αικατερίνης στην Πλάκα
- Υδραγωγείο και Νυμφαίο του Λυκαβηττού

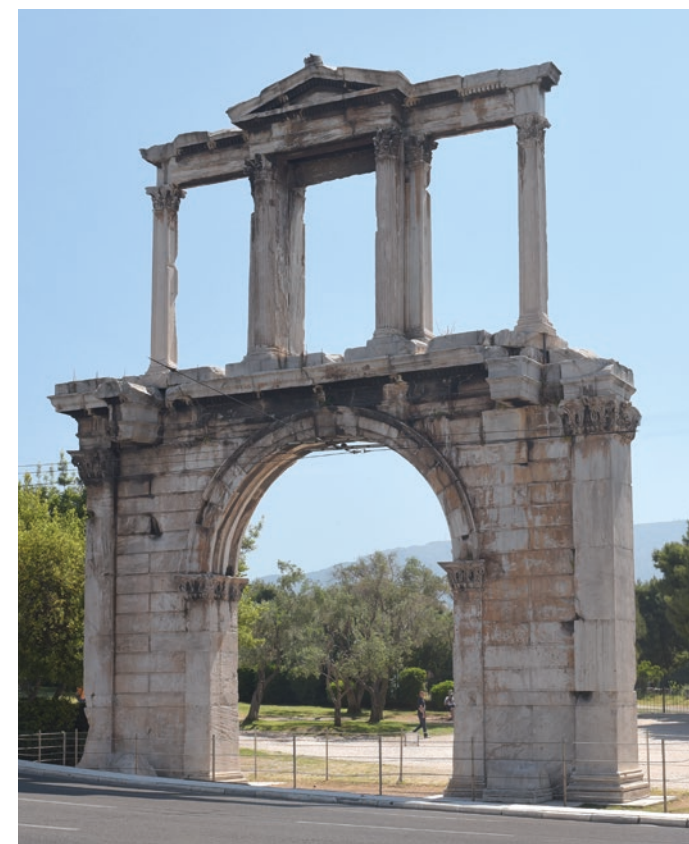
Για να περιηγηθείτε στα μνημεία μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το διάγραμμα. Για να ακούσετε ή να κατεβάσετε το αρχείο της ηχητικής ξενάγησης σκανάρετε με το κινητό σας το QR code που βρίσκεται αριστερά ή ηλεκτρολογήστε τον σύνδεσμο: https://www.archaiologia.gr/wp-content/uploads/2023/04/Roman_Athens.mp3

Μικρός ΟΔΗΓΟΣ
Απρίλιος 2023
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ @ τέχνες | Ν° 141

www.archaiologia.gr

**ΡΩΜΑΪΚΗ
ΑΘΗΝΑ**
Μάνθα Ζαρμακούπη

Το διευρυμένο οικοδομικό πρόγραμμα του Αδριανού στην Αθήνα αφενός υιοθέτησε το λεξιλόγιο της κλασικής αρχιτεκτονικής και αφετέρου χορογράφησε προσεκτικά τα υπάρχοντα μνημεία της πόλης. Ο μετασηματισμός του αθηναϊκού τοπίου μέσω μιας σειράς οικοδομικών έργων δείχνει τους τρόπους με τους οποίους ο Αδριανός ασχολήθηκε με τον κλασικό ελληνικό αρχιτεκτονικό πολιτισμό στο κέντρο της γένεσής του. Ο Αδριανός ερωτεύτηκε την ελληνική κουλτούρα και διαμορφώνοντας την αρχιτεκτονική και το αστικό τοπίο της πόλης των Αθηνών —κοιτίδας του κλασικού πολιτισμού— οικειοποιήθηκε τον ελληνικό πολιτισμό. Αυτή η οικειοποίηση εκφράστηκε με όρους ιδιοκτησίας σε μία από τις δύο επιγραφές που βρίσκονται στις δύο όψεις της Πύλης του.

Ναός του Ολυμπίου Διός (1)

Το Ολυμπεϊόν, νότια της Ακρόπολης, αφιερώθηκε από τον Αδριανό το 131/132 μ.Χ. Έχει υποστηριχθεί ότι η αρχική φάση του ναού ανάγεται στο β' μισό του 6ου αι. π.Χ., όταν οι Πεισιστράτιδες ξεκίνησαν την κατασκευή ενός δωρικού ναού κολοσσιαίων διαστάσεων. Ευρύτερα αποδεκτό είναι ότι ο ναός ξεκίνησε από τον Αντίοχο Δ' τον Επιφανή της Συρίας το 174 π.Χ. Ο ναός έλαβε τότε τη σημερινή του μορφή: οκτάστυλος και δίπτερος, διαστάσεων 107,75x41,10 μ., με 104 κίονες με κορινθιακά κιονόκρανα ύψους 17 μ. Με τον θάνατο του Αντίοχου ο ναός παρέμεινε ημιτελής. Η ολοκλήρωσή του και η προσθήκη του ευρέος περιβόλου με την κιονοστοιχία από τον Αδριανό φαίνεται να συνδέεται με τη δημιουργία του Πανελληνίου, καθώς ο ναός έγινε το επίκεντρο του συγκεκριμένου Κοινού.

Πύλη του Αδριανού (2)

Βρίσκεται κοντά στον περιβόλο του Ολυμπεϊού, είναι κατασκευασμένη από πεντελικό μάρμαρο και αποτελείται από δύο επίπεδα. Το κάτω επίπεδο σχηματίζει πέρασμα που διαμορφωνόταν από τόξο επί πεσσών με κορινθιακά επίκρανα πλαισιωμένο από δύο ελεύθερους κίονες με κορινθιακά κιονόκρανα, τα οποία δεν σώζονται σήμερα, ενώ στις γωνίες υπάρχουν δύο πεσσοί με κορινθιακά επίκρανα τα οποία φέρουν το ενεπίγραφο επιστύλιο. Η πύλη σηματοδοτεί το όριο μεταξύ των περιοχών της πόλης. Στην ανατολική πλευρά έφερε την επιγραφή: «Αυτή είναι η πόλη του Αδριανού και όχι του Θησέα» και στη δυτική: «Αυτή είναι η Αθήνα, η αρχαία πόλη του Θησέα». Το ανώτερο επίπεδο εμφανίζει τριμερές άνοιγμα που ορίζεται από κορινθιακούς πεσσούς, πάνω από αυτούς ιωνικά επιστύλια, και κεντρική προεξέχουσα κατασκευή σε μορφή ναΐσκου, με κορινθιακούς κίονες, αέτωμα και κεντρικό ακρωτήριο.

Ναός της Ήρας και του Δία Πανελληνίου (3)

Το ρωμαϊκό Περιστύλιο, νότια του περιβόλου του

Φωτορεαλιστική απεικόνιση της Βιβλιοθήκης του Αδριανού από τα βορειοδυτικά (αναπαράσταση: Δ. Τσαλκάνης, Χ. Κανελλόπουλος, Λ. Τσατσαρώνη).

Ο ναός του Ολυμπίου Διός από βορειοανατολικά (Το Ολυμπεϊόν υπάγεται στην αρμοδιότητα της ΕΦΑ Πόλης Αθηνών. © ΥΠΠΟΑ / ΟΔΑΠ).

Ολυμπεϊού, έχει κάτοψη με τετράγωνη αυλή (65,40x45,26 μ.), είσοδο στα ανατολικά και δύο ορθογώνιες εξέδρες στις μακρές πλευρές (10x6 μ.). Στην υπαίθρια αυλή εντοπίστηκαν τα θεμέλια ναού (11,40x15,50 μ.) κορινθιακού ρυθμού που ανάγεται στην εποχή του Αδριανού και, σύμφωνα με τον Τραυλό, ταυτίζονται με τον ναό της Ήρας και του Δία Πανελληνίου και το ιερό του Πανελληνίου.

Γυμνάσιο του Αδριανού (4)

Βρισκόταν στην αριστερή όχθη του Ιλισού, κοντά στην εκκλησία του Αγ. Παντελεήμονα, με ευρεία ορθογώνια αυλή (60x80 μ. περίπου), στοές στις κατά βορρά, ανατολή και νότο πλευρές, έναν προεξέχοντα ορθογώνιο χώρο (14,60x8 μ. περίπου), ίσως εξέδρα, στη δυτική πλευρά, και, στον ίδιο άξονα με αυτόν τον χώρο, πιθανώς πρότυπο. Σύμφωνα με τον Τραυλό, το κτίριο πρέπει να ταυτιστεί είτε με την αδριάνεια ανακατασκευή του Γυμνασίου του Κυνοσάργους, το οποίο είχε καταστραφεί το 200 π.Χ. από τον Φίλιππο Ε', είτε με το Γυμνάσιο του Αδριανού, γνωστό από τον Πausanias (1.18.9). Ο Pausanias αναφέρει ένα κτίριο με εκατό κίονες από μάρμαρο της Αφρικής το οποίο δωρήθηκε από τον αυτοκράτορα στους Αθηναίους. Την ταύτιση αυτή φαίνεται να επιβεβαιώνει επιγραφή από την κοιλάδα του Ιλισού (IG II2 1102 12–14).

Βιβλιοθήκη του Αδριανού (5)

Βρίσκεται βόρεια της Ρωμαϊκής Αγοράς. Την περιέκλειε περίβολος διαστάσεων 122x82 μ. περίπου. Διέθετε μία μόνο είσοδο από μνημειακό πρότυπο με τέσσερις κίονες από ροζ φρυγικό μάρμαρο, κορινθιακά κιονόκρανα που στήριζαν θριγικό και αέτωμα από πεντελικό μάρμαρο. Το κτίριο ήταν ανοιχτό και περιείχε αυλή (82x60 μ.) με κήπο και μακρόστενη δεξαμενή στο κέντρο που περιβαλλόταν από αγάλματα. Οριζόταν από τέσσερις κιονοστοιχίες — ένα *quadriporticus*. Στα ανατολικά του περιβόλου υπήρχαν πέντε αίθουσες: η κεντρική αίθουσα έφερε ορθογώνιες κόγχες στις τρεις πλευρές, κατάλληλες για να φιλοξενήσουν ράφια για βιβλία· οι αίθουσες εκατέρωθεν αυτής έχουν ταυτιστεί ως αναγνωστήρια, ενώ οι δύο γωνιακές ως αίθουσες διδασκαλίας.

Πάνθεον (6)

Το κτίριο της οδού Αδριανού, ανατολικά της Ρωμαϊκής Αγοράς, είναι ένα από τα μεγαλύτερα μνημεία της Αδριάνειας εποχής και έχει ταυτιστεί από τον Χρυσάνθο Κανελλόπουλο με το Πάνθεον της Αθήνας. Με πλάτος σηκού που αντιστοιχεί σε αυτό της οκτάστυλης πρόσοψης, και εσωτερικό πλάτος 32 μ., το Πάνθεον της Αθήνας είναι ο ευρύτερος γνωστός σηκός (87 x περ. 36–39 μ.) — η αθηναϊκή απάντηση στο Πάνθεον του Αγρίππα στη Ρώμη, που ανακατασκευάστηκε από τον Αδριανό.